

CAPCANELE LEGII ELECTORALE

Guvernul a pus legea electorală în discuție publică în a doua jumătate a lunii mai 1946. Apoi i-au fost suficiente trei săptămâni pentru a o adopta. Puțin, am spune azi, mai ales dacă ținem cont că dezbaterile din guvern (și din comisia inter-partinică de specialitate însoțitoare) țineau loc pe atunci și de dezbateri parlamentare. Neobișnuit de generos, au spus la un moment dat reprezentanții partidelor tradiționale PNT, Maniu și PNL Brătianu, care nu mai întâlniseră o așa transparență din partea liderilor guvernamentali din BPD.

Din cele șase ședințe de guvern consecutive consacrate aproape exclusiv legii electorale, unele mai pline, altele expeditiv, numai ultima, în care legea este adoptată, a fost condusă de Petru Groza, restul de vicepremierul Tătărescu. În dezbaterile care au avut loc în aceste ședințe, s-au remarcat inițiatorul legii, comunistul Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de Justiție, și liberalul Mihail Romniceanu, ministru fără portofoliu de la PNL Brătianu. Ca într-o scenă de vânătoare, fiecare argument al lui Romniceanu era urmărit pe rând de membrii BPD, dar liberalul s-a dovedit un bun alergător de cursă lungă. Degeaba BPD-iștii se succedau între ei, Romniceanu era mereu prompt și precis în exprimări, replici, regrupări. Lectura stenogramelor ședințelor din această perioadă este edificatoare pentru înțelegerea statutului lui Romniceanu și Hațieganu în guvern, în care erau simultan și la putere, și în opoziție,

și acceptați dar și vânați, tolerați și ascultați dar și luați peste picior.

În dezbaterile legii electorale, cel ce a condus ostilitățile din partea partidelor tradiționale a fost Mihail Romniceanu. Pledoaria sa, așa cum reiese din stenogramele ședințelor de guvern, a avut două părți: una care interoga constituționalitatea desființării Senatului (așa-numea legea a Reprezentanței Naționale) și alta care grupa obiecțiile la legea electorală. PNT Maniu și PNL Brătianu argumentau că Senatul este prevăzut în Constituția din 1923, care a rămas de referință după 23 august 1944, și nu poate fi desființat prin decret al guvernului. Pătrășcanu a susținut în schimb că, prin acordul politic de la 31 august, acord semnat și de Maniu, și Brătianu și publicat ca Înalt Decret Regal pe 2 septembrie 1944, s-ar fi convenit asupra necesității „organizării” unei Reprezentanțe Naționale, nicidecum asupra „reformei” unei Reprezentanțe Naționale preexistente¹. De partea lui Pătrășcanu s-au raliat Mihai Ralea (Frontul Plugarilor, partidul premierului), Lothar Rădăceanu (PSD), Petre Constantinescu-Iași (comunist ilegalist aflat cu misiune la Partidul Național Popular) și Anton Alexandrescu, în numele facțiunii pe care o rupsesse din PNT. PNL Tătărescu, prin subsecretarul de stat de la interne Gheorghe Vântu, a propus o soluție de compromis: alegeri doar pentru Adunarea Deputaților, simultan cu organizarea unui referendum prin care să se decidă dacă Senatul este păstrat sau desființat.

Obiecțiile la proiectul de lege privind alegerea Adunării Deputaților au fost făcute de PNT Maniu și PNL Brătianu atât în ședințele de guvern, în scris și verbal, cât și într-o comisie pe care partidele guvernamentale au decis să o constituie pentru această lege. Unele au fost admise²; de exemplu, Romniceanu a argumentat că, dacă militarii sunt lăsați să candideze, cum propusese Pătrășcanu

și pledase intens ministrul de Război Constantin Vasiliu-Rășcanu, se deschide larg calea politizării armatei: „Nu avem niciun interes să vedem discuțiuni politice în interiorul regimentelor, să vedem un comandant de regiment comunist sau socialist discutând în contradictoriu cu un comandant de brigadă național-țărănist. Armata nu poate fi a niciunui partid, ea reprezintă țara, ea trebuie să fie a Guvernului și să asculte de Guvern”, spunea Romniceanu³. Este drept însă că de această dată inițiatorul a avut parte de o împotrivire tacită din partea PSD și PNT Alexandrescu, care au salutat introducerea posibilității ca militarii să voteze, dar nu au mai menționat, cel puțin în ședințele de guvern, dacă susțin sau nu ca ei să poată fi și aleși. După cum se va vedea mai târziu, în campania electorală, blocul guvernamental miza pe imaginea în care „regele, guvernul, biserica, armata și poporul sunt pe aceeași linie”, după cum suna un mesaj din „Scânteia” al premierului Groza⁴. Însă, în cele din urmă, considerându-se probabil că armata este suficient de implicată numai prin acordarea dreptului la vot, este adoptat amendamentul PNT Maniu și PNL Brătianu și astfel militarii activi nu mai pot candida, „cu excepția celor care deja sunt miniștri sau subsecretari de stat”⁵.

Sub alte aspecte însă, mult mai numeroase, inițiatorul legii și partenerii săi s-au dovedit inflexibili. Este vorba de aspecte importante, care vor avea un impact considerabil asupra desfășurării scrutinului. În pofida intervențiilor lui Romniceanu, făcute în două rânduri, și în ședința din 21 iunie, și în cea din 3 iulie, guvernul și-a păstrat rolul decisiv în desemnarea conducerii și a membrilor birourilor electorale. Romniceanu solicitase ca desemnarea membrilor și conducerii acestor foruri electorale să nu fie făcută de Ministerul Justiției, condus de un om politic, și propusese în schimb criterii precum funcția deja deținută în magistratură sau vechimea

în magistratură. Versiunea finală a legii a prevăzut însă ca la conducerea birourilor electorale de circumscripție să fie „un magistrat numit de ministrul Justiției”, asistat de „un alt magistrat numit în acelaș (*sic!*) mod” (art. 21). Șeful biroului de circumscripție îi repartizează prin tragere la sorți pe magistrații care vor conduce secțiile de votare. Numărul secțiilor este însă de aproape patru ori mai mare decât numărul magistraților, așa că se va apela și la funcționarii publici superiori, repartizați și ei de către președintele biroului electoral tot prin tragere la sorți dar „dintre cei desemnați de ministrul justiției” (art. 37). Toți acești șefi sunt elemente cheie pe parcursul tranzitării proceselor verbale cu rezultatele scrutinului, de la urnă până la Comisia Electorală Centrală.

La fel, un impact asupra numărătorii voturilor dintr-o secție îl are și numărul reprezentanților partidelor care pot asista la procedură. Astfel, proiectul (și în final și legea adoptată) a prevăzut ca fiecare partid să poată desemna „cel mult doi delegați și doi asistenți la secțiunea votare” (art. 43). Problema era însă că BPD avea șase partide componente (șapte, dacă socotim și Comitetul Democratic Evreiesc), așadar avea dreptul teoretic la 24-28 de oameni, mai mult decât suficient pentru a forma majoritatea absolută în secție și pentru a-și asigura prima șansă la desemnarea celui ce, alături de un membru al biroului, urma să țină tabloul numărătorii (art. 51). PNȚ Maniu și PNL Brătianu doriseră ca BPD să fie tratat ca un unic candidat și să poată deci avea maximum patru reprezentanți în secția de votare.

Un alt punct nenegociabil al majorității guvernamentale a fost procedura de împărțire a mandatelor. Liberalul Romniceanu a insistat ca împărțirea să se facă pe țară, nu pe fiecare circumscripție în parte: „Reprezentanța pe țară este mai echitabilă din punct de vedere

al repartizării mandatelor. Oricât de bune ar fi operațiile matematice de împărțire a voturilor prin cânturi electorale, ele lasă resturi care rămân nule, neutilizate, în fiecare județ. [...] De aceea, noi suntem pentru sistemul reprezentanței pe țară, unde se totalizează voturile și, totalizându-se, se utilizează toate resturile și se ajunge la o oglindă a ceea ce dorește țara”⁶. Mai simplu spus, dacă se accepta acest sistem, proporția de mandate BPD ar fi fost de aproximativ 70%, în procent echivalent cu cel al votului popular obținut, de 68,73%; cu sistemul de repartizare „pe fiecare circumscripție electorală” (art. 56), BPD a avut un procent final de mandate de 84%. Nu degeaba a spus Romniceanu că „listele dumneavoastră pe județe pot să aibă un avantaj și anume ca în unele județe să vă asigurați o situațiune mai favorabilă”. Este posibil astfel ca sistemul inițiatorului să-i fi dat BPD-ului la final cu aproximativ 60 de mandate mai mult decât i-ar fi dat cel propus de Romniceanu, dacă ar fi fost adoptat.

Alte obiecții ale PNT Maniu și PNL Brătianu au constatat în faptul că legea nu mai prevede ca votarea să fie obligatorie. Este contestată de asemenea și înființarea de secții de votare în cazărmi, întreprinderi și instituții, „dându-se posibilitatea falsificării prin votare la ordin”⁷. Articolul 32 din lege prevedea ca o persoană să nu poată candida „decât pentru o singură listă și numai într’o singură circumscripție electorală”; PNT Maniu și PNL Brătianu ceruseră posibilitatea candidării în trei locuri. Un punct de dispută important a fost și cel referitor la „nedemni”, cum erau numiți atunci cei cărora li s-a retras dreptul de vot pe motiv că au colaborat cu vechiul regim. Romniceanu și Hațieganu au cerut formulări în lege care să limiteze cât mai mult arbitrariul stabilirii nedemnilor, dar de fapt una dintre bătăliile importante la acest capitol s-a dat în cazul particular al unui lider

politic țărănist. Aliniatul f) al articolului 7 prevedea că „sunt nedemni de a fi alegători sau aleși cei care au cerut să lupte ca voluntari împotriva Națiunilor Unite” – exact situația lui Ion Mihalache, vicepreședinte PNT. Mihail Romniceanu a propus, în van, exceptarea celor ce erau cadre militare când s-au oferit voluntari, ceea ce l-ar fi scos pe Mihalache de sub incidența legii⁸. Oricum, Mihalache nu a fost acceptat în registrul electoral, iar contestația sa în tribunal nu i-a schimbat verdictul. Romniceanu a mai cerut în timpul ședințelor de guvern ca legea să fie adoptată cu unanimitatea voturilor, nu cu majoritatea, cum erau adoptate legile obișnuite. Solicitarea nu a fost băgată în seamă, legea fiind adoptată în guvern în aplauzele miniștrilor BPD⁹. În fine, un mare caz ar fi făcut Maniu însuși când a aflat că proiectul de lege dă un rol mare Ministerului de Interne în organizarea alegerilor. În memoriile sale, redactorul-șef de la „Dreptatea”, Nicolae Carandino, scrie că Maniu ar fi dezvoltat o adevărată obsesie din „neutralizarea” Ministerului de Interne, fără de care, spunea el, alegerile vor fi furate neîndoielnic de către majoritatea guvernamentală¹⁰. Ceea ce s-a dovedit o premoniție destul de exactă, semnalându-se multe situații de intervenție în forță a jandarmeriei și a altor cadre MI în favoarea *Blocului* guvernamental în zilele de 19 și 20 noiembrie.

Sintetic, un „Tabel al problematicilor din legea electorală” ar putea arăta precum cel de mai jos. El arată că, de cele mai multe ori, între perspectiva guvernului și cea a opoziției au existat divergențe (cu excepția primei și a pragului electoral). Guvernul a făcut unele concesii, dar doar în chestiuni minore. Blocul guvernamental a menținut ferm aspectele din legea electorală cu impact asupra controlului procesului electoral (numirile în birourile electorale și înființarea secțiilor de votare în cazărmi și întreprinderi).